

Landskap: *Malmsläns län.* Upptecknat av: *J. Bergström*
Härad: *Herrestads.* Adress: *Vinkel, box 236*
Socken: *Högestad, Bollinge, Sövestad.* Berättat av: *densamme*
Uppteckningsår: *1938.* Född år *1864* i *Högestad*

1

Uppteckningen rör *Frågelistan 4. Finlavaluet och*
"Östan och Västän, Väderlekken.

Solen går upp i öster och ner i vester, så
solen gick man dessa väderstroch.

Ett ordspråk lydde: när solen går i vester,
så de lata de bästa.

Östan vår och västan bläst
jag väntar brev med nästa post.
Så skrev någon i brev till en bekant,
Där e sämna svårta skogar i sunnan-västan,
så vi får nåck en farli duna. Di e så blött
gör sjön, om vintern di blör nåck tövår. Stjörnorna
hindra, di komer ti å joysa hert ti nätter.

Skriv endast på denna sida!

25 sid.

Det blåa över sjön var, södra "östersjön". Di e sunn-
an vår ida. Ida e värd vestan. Ida e värd östen.
Hjggj här di e kalt. Vingjen e moran, di komer fr
sjelva vinterkrogen. Fr ett ställe i norren har
dunan stad ner ida. Di e norvästli vingj. Di e
norvestli vingj. Di e sydvästli vingj, di e syd-
östli vingj. Åftontjärnan, en klar stjärna i norr.
Morgontjärnan, en klar stjärna i söder. Morgnen,
sjustjärnan, Karlevagnen.

En ring omkring månen kallades: "ödegård" och
betydde oväder, luften var ju då något litet mulet.
En stjärna så ju fella fr himmelen. Någon trodde
att detta skulle betyda dödsfall i släkten.

När det var ljusa låga skyer i söder och sydväst,
och där gick breda ljusa strimmar osat söder, sade
de: solen drar vann. Kvornblit var nog inte
synlig i Herresteds härad, men ju Boornhuln mycken blit.

De som talat ett värdat språk sade: Nordväst,
Nordlig, Västlig. Götland är den "ästligaste" av Sveriges
öar.

Sandhamnarna och Fateterna äro sydligast i Sverige.
Di e nordlig vind. Di e nordvästvind. Di e nord-
östlig vind, di e sydvestlig vind, di e sydöstlig
vind.

Aftonrodnad: klar natt.

Morgenrodnad: vät natt.

Om ett tjockt moln finns vid horisonten
som solen skall passera förbi vid nedgången
hette det, att solen går ner i säck.

En gulbe finns ju i månen. När man kan ta
månen i halva diameter med vänstra handen, är
det nymåne. Med högra handen "nedan".

Den första nymånen på året kallades: nykung, d. v. s. när
den börja att synas. De gula hälva alltid nykung.

När de hälsa nykong sade de: välkommen nykong,
välkommen herre, med glück och med baste,
och gott korn om hvete.

Si skulle de ha en psalmbok till reds och läsa den
selmen som togs upp för snåfå.

Då det börjades dees var luften ljus vid horisonten.
Denna ljusstrimma kallades: daronen.

Bondarvinnar: Ansa, spring ut ä kalla för
dare, daronen syns, 1860 tekt i Sövestad,
de hade troligen ingen klocha som gick.
Alla bönderna hade dalaklochor.

Då snö låg för marken sade man, att himmel och
jord går i ett, så då kunde man lätt bli vilse.
Den blåa rymden trodde man var himmelen och
att stjärnorna hade sitt gäste där.

Det hette ju: gör skola stjärnor galle ner som pärlor till
vår jord.
Än jag dig nänsin överger, gud hörs mina ord.

Att gud i himmelen ganns ovan stjärnorna trodde
men och att de saliga skulle komma dit.

Han stod där vid graven och himla sig = såj andäktigt ut.
Fast man i själva verket betrakta honom som en av-
grundssande.

Solen skin på klar himmel i da.

Han e inte himmelshög, Men han e rompedröj.

En tjock kortvält mansperson.

Hon e månadsrasande, även månadsgalen.

D. v. s. vid somliga tider är hon själva godheten,
men när di galna tar po na e kum inte go
ä dras me.

Olivelvingar kallades; korrelvingjar. = Cydoner.

Någon kunde säga: di e ett kink väv idag, men
vanligen: di e ett garlet väridag.

Snifnog = snögrå. Svalregn = stenkigt regn.

De starkaste regnen reoro "duneregner."

Solen. Man trodde att solen gick upp i öster och
ner i väster och att jorden stod stilla.

Di så ud ti regn i mäsar, men nu soler det opp.

Mulen morgon gör klar dag.

Solskott = en kreaturssjukdom. Om en ko stod
och drack vid solnedgången fick hon solskott.

Vidskeelse, utan grund.

Om sommaren blevo särskilt vaktpojkar sol-
brända, men en frisk brend.

Om en dalgång går i öster och väster och en görd
ligger vid norra sidan heter det; den ligger räk-
tigt i solsidan, men vid den andra sidan:

Den ligger i skuggan. Från sol.

En väldigt stor blomme i haven med en hög stjela
kallades: "solvändare", de följde alltid med sol.

Den vred sig efter solen hela dygnet dagen.

Stjelkorne vora omkring 1 m. höga.

Om äktenskapet hette det: honna di e så kan
der komma mon molen shy, men di kan ju
klarna igjen = äktenskapets sol kan komma fram
efter ovädrat = trötan.

Gräset, det lilla dör är på gäladsmarkerna, e så
solbräunt, så ja vid inte här kregjed kan lövva.
Månen. Fullmånen kallades: fulla när.

Nytenning det första man såg av månen vid ny.
Men hade ju almanacher, så att bönder och alla
viste månens gång.

Seh di e sant hörligt månskin i kväll.

Först blev det nytenning, sedan första kvartret,
sedan fulla när, sedan sista kvartret.

Här äro många ord som äro för en skening
ren kinsiska. Månförmörkelse stod i alma-
nachen när den skulle inträffa. Sätt att alla
hade reda på sådant, sol och månförmörkelse kommo ej
Skriv endast på denna sida! som någon överaskning.

När tuppen gul, särskilt om vintern, kl. 10 c. ar.
betydde detta tvåäder.

Om gångjärnen i stugdörren knirkte = spraka,
om vintern, betydde detta frost. Om stugdörren
rann vid frostväder, betydde detta tvåäder.

Om svinen om vintern leuru helm i munnen,
betydde detta oväder.

Om skatorna leggyde tungt, betydde detta en våt
sommar, men ligt, en torr sommar.

Si e si fallande varmt ide, kvart, vi får nuch
snart en garli dura.

Från Engeltorp: en gammal kvinna, reste från
Malmö till Köpenhamn och ett garligt isväder
uppfäst. Det blevtrade väldiga. Kvinnan: di
va gott di vile lyna. En dansk herre som stod
bredvid sethorst: tycker du inte att det lyna
nåck som di lyna.

Månen: en kvinna sitter och ser i allmanacken.

kl. 7 på onsdag i närna fulla = fullmånen.

Dimma: när det är jämt dimmigt. Ta en engren
i röggjastuan, di e så dimad i de.

Så tänkte de eld på en toor engren så att stugan
blev full av ljusblå rök. Groenen lades på
bergalvet. Toor för groenen, nu e här röggj rök.

Genom att inandas denna rök anser man sig vara
fredad från smittsamma sjukdomar. Om det
stod dimma om sommaren över ängsmarker
sade man: här e en garli det togga i de.

Kven då det var något jämt dimmigt sade
man: di e så tagged i de.

Dimma om morgonen, betydde klar dag.

Dimma om aftnen, betydde regn och snö.

Om husflugan stak en hant en dag, betydde ditti,
att det snart blev regn.

Om röken ur skorstenspipan slår neråt, betyder
detta regn, rakt uppåt, varmt väder.

Solskå vid horisonten, tydde på sommar.

Damm: sprutt inte så me hästen, för di rygger
så forlit. Di bleate så vajana på, så forlit.

En sänjoren rygger di, som di värsta snifsnag.

När kråkan korp betydde detta regn.

När hunden åt gräs, betydde detta regn.

När katten tår si, betydde att där kom framman.

När skutan skrickar vid boningshuset, betydde det
att framman skulle komma.

Om man hicka, betydde att någon tala om en.

Om man rös skulle det gå i fullbordan, det
man då tänkte på. Di rös på för. Den inre-
varande till den rysande: ge hjälp. Den
rysande: tack. Di kler i hjära hänen = tack för siat.
i väntas hänen: att få penningar.

Moln: där kommer svarta skyer i sunnen-vesten,
vi får någon ~~fast~~ farlig duna. Då det duna och
krista på avstånd kunde en dräng säga på skämt:
Nu e Tor ude å hör me sine bechar. Alla porten
lämmer, dörrar och fönster skulle täppas.

Om efterhösten, vid klart väder, men en och
annan sky kunde komma som litna snödrivor!
har komat såna kila skyer, så vi får vel en
farlig vinterhunda.

Di e jäunmålet i da, om di ska blö regn.

Thingv-regn, en skur då och då på dagen.
Regnbåge, betydde, att det skulle regna även
dagen efter. Gud han hade ju satt denna båge i
skynen som skulle visa, att han aldrig mer
skulle låta syndafloden komma över världen.

Att det var Guds brytning på rättendrapparens
begrepp ingen.

Lätta ljusa skrygar som gingo hägt, betydde fort-
gående vackert väder.

Det e bra väder i öster. Di har näck duna po
österlen. Mot Malmöhället: vesterlen.

Norant kallades skuböjden = skogsbyggden.

Men summerlen uttalades aldrig.

Regn: har kom en bra ihjäl i da.

Har kom en bra rajnskur i da.

Detta rajned, på församlingen, to de i pa, har tad
ti roden.

Vi har nu fäd en bra rathlöta.

Har kom sorna stänkja, men di gick fort upp.

Svalraja: ovanligt stora regndroppar, vanligen
duneraja. Men det kunde ju ibland svalraja
utan att vara duneraja, men svalraja brukar
inte vara länge.

Hagel: Har kom en bra hagelskur i da. Aldrig
hagelning.

Di har snit i nött, snien e så braa, di klabbar
unge, d. v. s. trähorn. Diine snien ger vaun i bräm-
orne.

Snöblager: när det snöa jämt och stora blager kom
sade man: di blager bra ju.

Snifnog = snöstorm, jöfnog = di det bläste och
snön gide längs marken, sådant jöfnog bildar
snidråjor. Spärsnö: beqagna jägarne sig utav.
Snitäckje = all marken är övertäckt av snö.

Snislack: det snöar och töar samtidigt, men
man måste gå i snön. Sådant är besvärligt för
fotgängare. Di e sånt forlet ovär i de, di fryser
å bleser å snir, så di e ett forlet snifnog.

Y de e di tövär. Nu gör vi vaun i brännena.

Markerna e nu mästan bara jåralt. Von snidroja
e inu i men jöven. Vi har vad ude för vejena
å kastad sni. Fräst och klokarne skulle ju fram.

Frost. Kälvan i jorden kallades å' allmogespråket:
klagen. Klagen e inte gån an joren i nu, t. ex.
på vårsiden.

Frost var ovan jorden, men kälvan nere i jorden.
På efterhösten. Somna siör ad vi får snart
vinter. Maj; så länge vi inte har kjarofylle,
så blöör di inte vinter. Allt sidlänte mucker
skulle förtit fyllas med vatten, så att jorden skulle
vara riktigt vattensjukt innan man kunde be-
räkna en långvarig sträng vinter. Di har frusset
i nött så gresed va vilt an frost. Rinfrost: allt
överisas. När det frös blev det gånst is på vattnet.
Isgrata: snön är smält men is ligger på gångstigar, ja
kom ti å' trö' för en isflena, så på bass om kul.

Yspörja = det är lite frostigt på snöytan, men tö' inunder
att man med foten sjunker genom sörgen, sådana
sejor äro besvärliga att gå över. På körvägar var där
Skriv endast på denna sida! tråd, men de iöke å' gångstigar.

Om det fanns en stor is t. ex. på en torvgren eller
en liten insjö och andra härr och vatten håler blev
bra uppe vora dock de stora isarne falska, ty där
kunde vara ett "vindvahl", d. v. s. att sluta till
lilla is, d. v. s. detta lilla område fräs icke och en
som kom gående i mörkret kunde komma ner
i vindvahl och dränka sig.

Yörne vora på ett och annat ställe ett djupt hål.
Ett sådant hål kallades: hål, hta di när du
går i än, så du inte kommer ned i "hölen".

Bläst: Norrvind = cyclon, storm, ovanlig =
stark bläst. Stöda, har kommer sina gamla vär-
stöda. Han e rent stormgalen, en fulleso, som
slår ner både altare och heläte, d. v. s. icke
i kyrkan, det aktar sig nog för, men
i hemmet. En gasansvörd familjtyrann.
Di beser idu å e så råkalt.

svag vind. Di e så lynt ad en kan knapt se en fjär
å röra si. Han e lyn. En tygsliten man, men han
tänker så mied mer. Lura en sådan är ingen lätt
sak. Föpp dören, har dra så kult ingj. Ju har
stād för loen hela den i ed garlet drag, så ju har
fäd en garli sama.

Vingjen har vradet si å gåd ti östen.

Vingjen har satt an. Gatter = i går kväll bleste
di så en kone rent tro ad tagen skole ryggja
an, å ida e di så lynt, så har e inte en fjär å
röra si. Stormen har satt bra an. Di bleser lite,
men di e inte nod imod i attes.

Den vingjen e stormgalen, hum trättes åuloas
me alla människor, på dar e alri lynt har,
har hum ingjen anu å trettes me, så jör hum
för honom ulla gluttana. Hum e tröttdröj.
Så han har gåd ed garlet huskorså dras me.

Island var det nära tvåader och vid södra sidan av
taket två det, men frös när det kom ner till tak-
skägget, så uppstod istappar, som i Island kunde
vara rätt tjocka och långa. Våldre tider is men
för herögårdarnas behov. Det var icke alltid att
isen var klar och genomskinlig, men man tog den
som den var. Man såga ut kvadrater och med
jänggrepar i 90° vinkel tryckte man ner isstycket
vid kanten och trättigt drog upp isstycket från isen.
Pigor vid herögårdar hoveripigor hade jänggrepar
och förde isstycken till kanten. Då det frös hårt
var det lätt att isa, ty då man skulle lyfta upp
isstycket från släden frös det ögonblickligen tomt.
De måste ha haft spik i skororna, ty annars tycker
jag de skulle glatta ut i vattnet. Man lade isen i
en parallellpipad och övertäckte den med torvjord.
Att en del smiltvort säger sig själv.

Särskilt varmt och vindstilla. Di känns så kvalmigt.
Men kan knappast andas. Detta tydde vanligen på
att det stod duna i luften. Di rorger, di donder,
ja, vi för näck snart duna. Duneskräll = ett
farligt bråk. Har kom to hon skrälla. Di Gümna
= bliwa farlet. Dunaan slo mer. En söndag i
början för 1870 talet var det ett svårt årsväder.
De kunde för en höjd räkna 14 eldsväder i släpsted på
Wingjew har sett an. Di har lynts. (Kulshöjs becken)
Men trodde att åshen var en hämmel från gud, han
ville visa hur mäktig han var och att gud var
vred för människorna för hennes syndor, visa
han genom dunaan.

Väder. Di e grant vär i da. Di e ett farlet ovär.
Di e kverst. = stök bläst och samtidigt regn. Snifnog
anses som ett farlet vär. Thingaregn: hur har vi
konad fäd ingjöstad? Ah vi snegj = snög oss att

lad ismellom ilingjona. Nu har vi havt torrevär
längje, så nu behöovde vi ed bra rodaregn, om
sommaren. Di syntes i Norden od di fick ed bra
rajn, i hin dan = förogår, di va såch duncrajn.
Die ed rålet vär i da, rajned å kalt.

Nu har vi fäd ed bra rodareajn. Nu kan di
vysa så di spragar i rudoona.

Jå jich ti sten i da, jå hade me vingj, men när
jå skole gå hum hade jå väred imod om; di
bleste å va kalt, så jå bone knaft gå mi veom.
Die så modsträvet å gå mod väred så eun kom
er ingjen vej. Hum luar alltid me hal vingj. =
En kvinna hade berättat en historia, men det
förhåll sig inte så som hum hade sat, men fick
sedan bättre reda på sgheten. Jå, hum luar alltis
me halvingj. När di snæchar om luttos å panna,
siår hum: di snæcha om boddalösa mamma.

Di e sånt farled snifnog i da, å kalt, di e gutt å
ha ed stuehal å kriva in i.

Di e rekted bisserumt i da. Kjoona bisser,
springer och sätter rompen rätt i väred och
såher komma till skugga, av fruktan för
bromsar.

Puen drömer. När rågen blommar ansågs
det bra om det bläste att rågen bölja. Där stod
en blå rök över rågjället. Var det ~~långt~~
långt när rågen blommar, ansågs det att rågen
ej blev grobar, men vanligen bläste det någon
dag. När fönstren voro uppfrysna, att man icke
kunde se ut genom glaset sådes det: vingjeven
e oppe i klack. Kakebonen e snorrum, men
ja kone knekt få ner vingjeven, men nu börja
di å går je si. ja, du bor noranti, sumanti e
där inte seneu boy går å gå där ner.

I äldre tider var det kallare än nu. När en kom
 till stan = "staden", så di stynjorn så kall, ad härse-
 präorna hoppa på gatorna. Håstanföringen frös
 att stycken av gödseln hoppa upp och föll ner.
 Någon kunde få byllen. Mäniskan hade fruset för
 mycket. Om sommaren kunde byllen ta på en
 sådan. Den måste ligga sig och det ryckte i
 kroppen att det var hemskt att stå. Tooligen
 obehagligt. Frost i händer och fötter. Därse kom-
 mer kunde se ut som istet vidlädde dem,
 men då det börja frysas bröts händer och fötter
 sönder och stod i ett sår. Hemskt så
 Pydingen.

Norrhene t kände nog ingen till.

Kom hit i unga tårnor, kom sjungen soresing,
 Kom liksom himlens stjärnor, om vinternatten lång.
 Ett rim ur en religiös bok från 1860 talet.

A: di k  ms r  ktigt k  rnast idé. Di har frusset med
h  rt i n  tt. B: ja, di har n  ck frusset halsen   r si.
Det ansågs att om det härja med en stor   frost en n  tt,
att frostv  dret inte vare länge. Men r  kti vinter f  r
vi inte f  r   n vi f  d bj  rrfulla först.

Di har sn  t i n  tt så markerna   r rent vida   n
snö. Di har inte frusset först, så den sn  en som
galler i sn  ten bl  r inte gammal.

Där P  tter R  tt lägger sin hatt,

Där ska den ligga ti före n  tt.

F  ys di före n  tt, ska di f  ysa fyrtio n  tter efter.

Tredja torsdan i Tor, träder t  nan f  r Sk  nsh  r j  r.

Då    n  tt    du ha långa. Di ska   nn läggas si i d  rj  r.

Vad mars ej vill, kommer efter i april.

Så mars tågen vid plogen, h  ler april   n åter till.

Mars tor, april v  t, maj kall, f  lls bondens hed   ll.

Men april tor och ren,   r bonden till st  tt m  n.

April regn, ges fönsterna hägn. April snö är lika bra som
Om di regnar finkada, ken enn si hör för högi beker. ^(järege)

Tonnes gör klagen an joren. Morbena ryggjör. klagen = kelen.
Så länge "jörna" = jaggorna sjunger järe Valborg, ska
di få tia ette. Vät pingst gör fet jul. Midsummer-
doggen var ett läkemedel, ja det trodde man, men
jag anser att detta läkemedel var verdelöst.

Dar va en garli hon dogg för gresed i måses.
Detta skulle betyda vackert väder, men var det
inte måsumvärt dogg, betyder detta, att det snart
blir regn. Om det regnar sjusovare den, ska di
regna i sju ngor. Den 1 augusti: Petri fäng,
ändrar alla tenji. Den 2de februari, Kyndel-
mässodagen, kan man se hur årets gröda ska bli.

Om en läggjer en helmväsk för en sten å den
bleser bort, kan du ha en blesen bort, men blir
hem läggjande ska du ta den inji, får du behöver du din.

Grön jul gör vitt fruk. Di har vad toggad hela den
i da, den rålia toggan får en snu au.

De gamle gav nuga alit på hemiskelsedagerne, så
att de viiste någorlunda hur årets gröda skulle bli.
Människan spår, men gud rå.

Om sommaren om kvällen kunde ibland komma
en svärm foglar, som flög på stor höjd men ett
skarpt sus hördes. Detta trodde de, att det var
Vachs hundar. Di dondrar och multras i udhant-
erna, vi gör nåch snart dana.

Får vi stora snidrojar in i hjarnfyllen, di blor
snien inte gammal. Men stora snidrojar sien
vi fåd hjarnfyllen, di kan di blor en god vinter.
Väderstrecken kände man dels av solen, och dels
av kyrkorna, ty kyrkorna ligge alltid i öster
och väster, med tornet i västra ändan. Samhja
hade solur i haven, så att i solken kunde man se både
Skriv endast på denna sida! Tidur och väderstrecken.

Di har töt ä sien frussed, på dar e en isskorpa för snien,
 så för samma ställe här snien apper. Härre sännen sal-
 rögg, vid synkretsen, heliaktig, tunn, så att föremål man
 kunde frönt bra åtkilja ~~för~~ kunde man ej ^{se} för
 salbröken. ja, så länge har står sännen salrögg, går vi
 inte ravn. ja, di vore gott om rear Haare vil kom
 me ravn, går ledded tores hen, så di ser besvärlet ned.

Di e så tugged i kväll, så om går vi ravn. Detta var
 ett säkert techen. Har kom nora sniflingar i de, jö
 trode di skole belö urseu, men di sette fort au.

Di e inte släpore, går joren va inte frussen ingjen
 snien kom, så di sjönker i junnan, men di ^{snien} ~~snien~~
 belö inte gammal, går vi har ju inte fäd kjarrfylle.
 Sulen skiner för snien så snirkoren glindra.

Sjön ligger blank som en spejl, så er kan se salstoms-
 merne för vanned. ja va i sten ida. Sjön sura ä
 brusa så em bone rent belö rädd.